

Əbu Talib

Müəllif: Seyyid Rza Nuseyninəsəb

Janr: Əqidə

Əbu Talib

Cavab: Əbdülmüttəlibin oğlu, Əli (ə)-in əziz atası Peyğəmbər (s.ə.v.v)-in əmisi olan Əbu Talib şüələrin nəzərində Peyğəmbər (s.ə.v.v)-in nübüvvətinə iman gətirmiş, islamın əvvəllərindəki bütün çətinliklərdə o həzrətin vəfadar köməkçisi olmuşdur.

ƏBU TALİBİN AİLƏSİ

Onun dünyaya gəldiyi ailənin sərperəstliyini Peyğəmbər (s.ə.v.v)-in babası və İbrahim (ə) məktəbinin

ardıcılıları-nın qəhrəmanı, yə`ni Əbdülmüttəlib öhdəsinə almışdı. Ərəbis-tan yarımadasının tarixində azacıq araşdırma aparmaqla mə`lum olur ki, Əbdülmüttəlib bütün həyatı boyunda qarşıya çıxan ən böhranlı şəraitlərdə və təhlükəli vəziyyətlərdə Allaha pərəstişdən və tovhid ayinini himayə etməkdən əl çəkməmiş, usanmamışdır. Əbrəhə Kə`bəni dağıtmaq üçün fil ordusu ilə Məkkəyə yürüş etdikdə yolda Əbdülmüttəlibin dövələrindən

bə`zilərini müsadirə etdi, o, öz
dəvələrini almaq üçün getdikdə
Əbrəhə təəccüblə soruşdu: Nə üçün
öz dəvələrinin qaytarmaq əvəzinə
mənim ordumun qayıtmasını və
Kə`bə evini dağıtmaq fikrindən
dönməyimi istəmirsən?!

Əbdülmüttəlib Allaha iman və
e`timadla dolu olan bir ruhla cavab
verdi:

أَنَا رَبُّ الْإِبِلِ وَاللَّبَنِ رَبُّ يَمْنَعُهُ (يَحْمِيهِ)

“Mən dəvələrimin sahibiyəm, bu

**evin Kə`bənin də bir sahibi vardır
ki, onu qoruyub himayə
edəcəkdir.”¹**

Sonra Məkkəyə yollandı, Kə`bənin
həlqəsindən yapışaraq dedi:

يَا رَبِّ لَا أَرْجُو لَهُمْ سِوَاكَ يَا رَبِّ فَامْنَعْ مِنْهُمْ حِمَاكَ

إِنَّ عَدُوَّ الْبَيْتِ مَنْ عَادَاكَ إِمْنَعُهُمْ أَنْ يُخْرِبُوا فِنَاكَ

*“Pərvərdigara! Mən Səndən başqa
bir kəsə ümid bəsləmirəm.
Pərvərdigara, Özünün əmin-amanlıq
hərəmini bu düşmənlərdən saxla! Bu*

¹ “Kamil” (ibni Əsir), 1-ci cild, səh.261, Misir çapı, 1348-ci il

*evin düşmənləri Səninlə müharibəyə
qalxıblar, onların Sənin evini viran
etmələrinin qarşısını al!”²*

Bu və bu kimi başqa gözəl sözlər Əbu Talibin atası Əbdülmüttəlibin möhkəm imana, Allaha pərəstiş ruhuna malik olmasını göstərir. Buna görə də Yə`qubi öz tarixində Əbdülmüttəliblə əlaqədar belə deyir:

رَفَضَ عِبَادَةَ الْأَصْنَامِ وَ وَحَّدَ لِلَّهِ عِزًّا وَ جَلًّا

“Əbdülmüttəlib heç vaxt bütə

² Yəne orada

pərəstiş etmədiə o, yeganə Allaha inanırdı.”³

İndi Allaha pərəstiş edən bu mö`min atanın öz övladı Əbu Talib barəsində necə fikirləşdiyinə nəzər salaq.

ƏBDÜLMÜTTƏLİBİN NƏZƏRİNDƏ ƏBU TALİB

Tarixdən aydın olur ki, batini pak olan, müəyyən qeybi xəbərləri verən bə`zi şəxslər Əbdülmüttəlibi Peyğəmbər (s.ə.v.v)-in parlaq

³ “Tarixi Yə`qubi”, 2-ci cild, səh.7, Nəcəf çapı

gələcəyindən və nübüvvətə
çatacağından agah etmişdilər. Seyf
ibni Ziyəzin Həbəşistanda
hakimiyyətə çatdığı zaman
Əbdülmüttəlib bir hey'ətlə birlikdə
onun yanına getdi və gözəl bir xütbə
söylədikdən sonra Həbəşistanın
hakimi ona müjdə verdi ki, sənin
ailəndə əzəmətli bir peyğəmbər
dünyaya gələcəkdir. Sonra onun
xüsusiyyətləri barəsində belə dedi:

إِسْمُهُ مُحَمَّدٌ يَمُوتُ أَبُوهُ وَ أُمُّهُ وَ يَكْفُلُهُ جَدُّهُ وَ عَمُّهُ

“Onun adı Muhəmməddir. Atasını və anasını öləcək, babasını və əmisini onun sərpərəstliyini öhdəsinə alacaqdır.”⁴

Sonra bu gələcək peyğəmbərin sifətləri barəsində daha artıq xəbər verərək dedi:

يَعْبُدُ الرَّحْمَانَ وَ يُدْحِضُ الشَّيْطَانَ وَ يُحْمَدُ النَّيْرَانَ وَ
يَكْسِرُ الْأَوْثَانَ، قَوْلُهُ فَصْلٌ وَ حُكْمُهُ عَدْلٌ وَ يَأْمُرُ بِالْمَعْرُوفِ
وَ يَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ وَ يُبْطِلُهُ

“Yeganə və rəhman Allaha pərəstiş edər, şeytanın qarşısını alar,

⁴ “Sireyi Hələbi”, 1-ci cild, səh.136-137, Beyrut çapı, səh.114-115

*odları söndürər, bütləri sındırıb
tökər. Onun sözləri haqla batilin
ayırd edilməsində me`yar, fərmanı
ədalət əsasındaadır. Camaatı yaxşı
işlərə də`vət edər, özü də yaxşı əməl
sahibidirəcə onları pis işlərdən
çəkindirər, özü də pis işlərdən
çəkinib onu batil bilər.”⁵*

Sonra Əbdülmüttəlibə dedi:

إِنَّكَ لَجُدُّهُ يَا عَبْدَ الْمُطَّلِبِ غَيْرَ كَذِبٍ

⁵ Yəne orada

“Şübhəsiz, sən onun babasısan.”⁶

Əbdülmüttəlib bu şad xəbəri eşidəndən sonra şükr səcdəsi etdi, o mübarək mövludun barəsində belə dedi:

إِنَّهُ كَانَ لِي ابْنٌ وَ كُنْتُ بِهِ مُعْجَبًا وَ عَلَيْهِ رَقِيبًا وَ إِنِّي

زَوَّجْتُهُ كَرِيمَةً مِنْ كَرَائِمِ قَوْمِي أَمْنَةَ بِنْتِ وَهَبِ ابْنِ عَبْدِ مَنَافٍ

ابْنِ زُهْرَةَ فَجَاءَتْ بِغُلَامٍ فَسَمَّيْتُهُ مُحَمَّدًا مَاتَ أَبُوهُ وَ أُمُّهُ وَ

كَفَلْتُهُ أَنَا وَ عَمُّهُ (يَعْنِي أَبَا طَالِبٍ)

“Bir oğlum var idi ki, onu çox

⁶ Yəne orada

istəyirdim. Amənə adlı əziz bir qadını – Vəhəb ibni Əbdi Mənafın qızını onun əqdinə keçirtdim. O qadın bir oğlan uşağı dünyaya gətirdi, adını Muhəmməd qoydum. Bir müddətdən sonra ata-anası dünyadan getdi, mən və onun əmisi Əbu Talib onun sərperəstliyini öhdəmizə aldıq.”⁷

Bu sözlərdən aydın olur ki, Əbdülmüttəlib bu yetim uşağın gələcəyindən agah olduğu üçün özündən sonra bu uşağa sərperəstlik

⁷ Yəne orada (“Sireyi Hələbi”), 1-ci cild, səh.137, Misir çapı

etməyi ən əziz oğlu Əbu Talibə həvalə etdi, başqalarını bu səadətli işdən uzaq etdi. Deməli Əbu Talib özünün mö`min və tovhidçi atasının nəzərində elə bir iman və təqvaya malik idi ki, Peyğəmbərə sərperəstlik etməyə yalnız onu layiqli hesab edirdi.⁸

İndi əlavə olaraq Əbu Talibin imanının sair dəlillərini qeyd edirik:

⁸ Əlavə mə'lumat üçün: "Sireyi Hələbi", Misir çapı, 1-ci cild, səh.134, "Si-reyi ibni Hişam", Beyrut çapı, 1-ci cild, səh.89, "Əbu Talib-Qureş mö`mini", səh.109, Beyrut çapı, "Təbəqatul-Kubra", 1-ci cild, səh.117, Beyrut çapı.

ƏBU TALİBİN İMANININ DƏLİLLƏRİ

1-Əbu Talibin elmi-ədəbi əsərləri

İslam alimləri və tarixçiləri Əbu Talibdən gözəl qəsidələr nəql etmişlər ki, onun elmi və ədəbi misraları arasından həqiqi imanını dərk etmək olar. Biz onun çoxlu qəsidələrindən bə`zilərini qeyd edirik:

لِيَعْلَمَ خِيَارُ النَّاسِ أَنَّ مُحَمَّدًا نَبِيٌّ كَمُوسَىٰ وَ الْمَسِيحِ ابْنِ مَرْيَمَ

أَتَانَا بِهَدْيٍ مِثْلَ مَا أَتَىٰ بِهِ فُكُلٌ بِأَمْرِ اللَّهِ يَهْدِي وَ يَعْصِمُ

*“Şərif və alicənab insanlar
bilsinlər ki,*

*Mühəmməd də Musa və İsa kimi
bir peyğəmbərdir,*

*O ikisinin malik olduğu asimani
nuraniyyətə o da malikdir,*

*Bütün peyğəmbərlər Allahın
fərmanı ilə insanları hidayət etdilər
və günahlardan çəkindirildilər.”⁹*

أَلَمْ تَعْلَمُوا أَنَّا وَجَدْنَا مُحَمَّدًا رَسُولًا كَمُوسَى حُطَّ فِي أَوَّلِ الْكُتُبِ

وَ أَنَّ عَلَيْهِ فِي الْعِبَادِ مَحَبَّةٌ وَلَا حَيْفَ فِيمَنْ حَصَّهُ اللَّهُ بِالْحُبِّ

⁹ “Əl-Hüccə”, səh.57, “Müstədrək” (Hakim), 2-ci cild, səh.623, Beyrut çapı

*“Bilmirsinizmi ki, biz
Muhəmmədin, Musa kimi asimani
kitablarda bəyan olunan bir
peyğəmbər olduğunu gördük?*

*Camaat onu sevirlər və Allah onun
məhəbbətini qəlblərdə qərar verdiyi
bir şəxsə zülm rəva
görməməlidirlər.¹⁰*

لَقَدْ أَكْرَمَ اللَّهُ النَّبِيَّ مُحَمَّدًا فَأَكْرَمَ خَلْقِ اللَّهِ فِي النَّاسِ أَحْمَدُ

وَ شَقَّ لَهُ مِنْ اسْمِهِ لِيَجْلَهُ فُذُو الْعَرْشِ مُحَمَّدٌ وَ هَذَا مُحَمَّدُ

Böyük Allah Öz Peyğəmbəri

¹⁰ “Tarixi ibni Kəsir”, 1-ci cild, səh.42, “Nəhcül-bəlağə”nin şərh-i (ibni Əbil Hədid), 14-cü cild, səh.72

Muhəmmədi əzizlədi,

*Buna görə də Allahın
məxluqlarının ən sevimlisi Əhməddir.*

*Allah Peyğəmbərin adını Öz
adından müştəq etmişdir ki, onun
məqamını əzizləsin.*

*Ərş sahibi olan Pərvərdigar
Məhmud (tə`riflənmiş), Onun
Peyğəmbəri isə Əhməddir (çox həmd-
səna edəndir).¹¹*

وَ اللَّهُ لَنْ يَصِلُوا إِلَيْكَ بِجَمْعِهِمْ حَتَّى أَوْسَدَ فِي الثُّرَابِ دَفِينًا

¹¹ “Nəhcül bəlağə”nin şərhı (ibni Əbil Hədid), 14-cü cild, səh.78, “Tarixi ibni Əsakir”, 1-ci cild, səh.75, “Tarixi ibni Kəsir”, 1-ci cild, səh.266, “Tarixul Xəmis”, 1-ci cild, səh.254

فَاصْدَعْ بِأَمْرِكَ مَا عَلَيْنِكَ غَضَاظَةً وَأَبْشِرْ بِذَلِكَ وَقَرِّ مِنْكَ عُيُونًا

وَدَعَوْتَنِي وَعَلِمْتُ أَنَّكَ نَاصِحِحِيرٌ وَلَقَدْ دَعَوْتِ وَكُنْتَ تَمَّ أَمِينًا

وَلَقَدْ عَلِمْتُ بِأَنَّ دِينَ مُحَمَّدٍ، مِنْ خَيْرِ أَدْيَانِ الْبَرِيَّةِ دِينًا

“Ey Allahın Rəsulu, Allaha and olsun, mən torpaqda aram oluncaya (yə`ni öluncəyə) qədər düşmənlər heç vaxt səni ələ keçirə bilməyəcəklər.

Belə isə heç nədən qorxma, sənə əmr olunan şeyləri aşkar et, müjdə ver, gözlərə nuranilik bağışla.

Sən məni öz dininə çağırdın, mən də bilirəm ki, sən mənim xeyrimi

*istəyirsən və öz dəvətində möhkəm
və düzsən.*

*Mən aydın şəkildə bildim ki,
Muhəmmədin ayini dünya dinlərinin
ən yaxşısıdır.”¹²*

يَا شَاهِدَ اللَّهِ عَلَيَّ فَاشْهَدْ أَيُّ عَلِيٍّ دِينَ النَّبِيِّ أَحْمَدُ

مَنْ ضَلَّ فِي الدِّينِ فَإِنِّي مُهْتَدِي

*“Ey Allahın mənə olan şahidi,
mənim Muhəmmədin dininə imanına
şahid olæ hər kəs yolunu azsa da mən*

¹² “Xəzanətul-ədəb” (Bəğdadi), 1-ci cild, səh.261, “Tarixi ibni Kəsir”, 3-cü cild, səh.42, “Nəhcül-bəlağə”nin şərhi (ibni Əbil Hədid) 14-cü cild, səh.55, “Fəthul Bari”, 7-ci cild, səh.153-155, “Əl-İsabə”, 4-cü cild, səh.116, Misir çapı, 1358, “Divani Əbi Talib”, səh.12

hidayət əhliyəm.”¹³

d) Əbu Talib ömrünün son anlarında aşağıda qeyd olunan beytlərlə Bəni-Haşim başçılarının Peyğəmbəri kamil şəkildə himayə etmələrini tövsiyə edir:

أَوْصِي بِنَصْرِ نَبِيِّ الْخَيْرِ أَرْبَعَةَ إِبْنِي عَلِيًّا وَ شَيْخِ الْقَوْمِ عَبَّاسًا

وَ حَمْرَةَ الْأَسَدِ الْحَامِي حَقِيقَتَهُ وَ جَعْفَرًا أَنْ تَدُوْدُوا دُونَهُ النَّاسَا

كُونُوا فِدَاءً لَكُمْ أُمِّي وَ مَا وُلِدْتُ فِي نَصْرِ أَحْمَدَ دُونَ النَّاسِ أَتْرَاسَا

Dörd nəfərə xeyir Peyğəmbərinə

kömək etməyi tövsiyə edirəm: oğlum

¹³ “Nəhcül bəlağə”nin şərh-i (ibni Əbil Hədid) 14-cü cild, səh.78, “Divani Əbu Talib”, səh.75

Əliyə, qəbiləmizin böyüyü Abbasa,

*Allahın şiri Həmzəyə–o, həmişə
əziz Peyğəmbəri himayə etmişdir–və
(oğlum) Cəfərə ki, ona kömək
edəsiniz*

*Və siz – əzizlərim sizə fəda olsun –
həmişə Allahın Rəsulu üçün
düşmənlər müqabilində sipər
olun!”¹⁴*

Hər bir insafli və təqvalı insan Əbu
Talibin Allaha və Peyğəmbər
(s.ə.v.v)-ə iman və əqidəsini kamil və

¹⁴ “Mütəşabihatul-Qur’an” (ibni Şəhraşub), “Həcc” surəsinin təfsirində

aşkar şəkildə bəyan edən bu gözəl
 əbədi əsərlərini müşahidə etməklə
 şiələrin onun həqiqi mə'nada mö`min
 olması barəsindəki nəzərinin
 düzgünlüyünü anlayır, bə`zi
 yazıçıların xüsusi siyasi hədəflərlə
 Qureyşin mö`mini, Peyğəmbərin
 əmisi, islamın əvvəllərində yaranan
 ən ağır şəraitlərdə şəriətin böyük
 keşikçisinə yağdırdıqları
 ittihamlardan təəssüf hissi keçirir.

2-Əbu Talibin Peyğəmbər
 (s.ə.v.v)-lə olan rəftarı onun imanlı

olmasını göstərir.

Məşhur islam yazıçıları və tarixçilərinin hamısı onun Peyğəmbər (s.ə.v.v)-in yolundakı misilsiz fədakarlıqlarını xatırlatmışdır. Bu da onun dərin e`tiqadını bəyan edir. Əbu Talib islamı müdafiə etmək və Peyğəmbərin keşiyini çəkmək üçün “Əbu Talib” dərəsindəki üç illik sərgərdançılığa və iqtisadi mühasirəyə dözərək Peyğəmbər (s.ə.v.v)-in yanında olmağı Qureyşə rəislikdən üstün hesab etdi,

müsəlmanların iqtisadi mühasirəsinin axırına qədər o həzrətin yanında qaldı və belə bir üzücü şəraitdə bütün çətinliklərə canla-başla sinə gərdi.¹⁵

Bundan əlavə, Əbu Talib özünün əziz övladı Əlini Peyğəmbər (s.ə.v.v)-lə yanaşı çağırdı və ondan istədi ki, islamın əvvəllərində mövcud olan bütün çətin şəraitlərdə o həzrətin yanında olsun. İbni Əbil Hədid “Nəhcül-bəlağə”nin şərhində Əbu Talibin öz oğlu Əli (ə)-a belə

¹⁵ Əlavə mə'lumat almaq üçün aşağıdakı mənbələrə müraciət edin: 1-"Sireyi Hələbi", 1-ci cild, səh.134 Misir çapı, 2-"Tarixul-Xəmis", 1-ci cild, səh.253-254, Beyrut çapı, 3-"Sireyi ibni Hişam", 1-ci cild, Beyrut çapı, səh.189, 4-"Nəhcül bəlağə"nin şərh-i (ibni Əbil Hədid), 14-cü cild, səh.52, 5-"Tarixi Yə`qubi", 2-ci cild, Nəcəf çapı, 6-"Əl-İsabə", 4-cü cild, səh.115, Misir çapı, 7-"Təbəqatul-Kubra", 1-ci cild, səh.119, Beyrut çapı, 1380

dediyini nəql edir: *“Allahın Rəsulu səni yalnız xeyir işlərə dəvət edir, belə isə daim onunla yanaşı ol.”*¹⁶

Aydındır ki, Əbu Talibin Peyğəmbər (s.ə.v.v)-ə etdiyi bu qədər dəyərli xidmətlər və onun islamı qorumaqdakı xalis və riyasız fədakarlıqları onun imanına güclü bir dəlildir. Buna görə də böyük islam alimi ibni Əbil Hədid Əbu Talibin Peyğəmbəri Əkrəm (s.ə.v.v)-in canının və onun pak dininin qorunub

¹⁶ “Nəhcül bəlağə”nin şərh, 14-cü cild, səh.53

hifz olunmasında ifa etdiyi həyatı
rola işarə edərək onu belə tərifləyir:

وَكُوْلَا أَبُو طَالِبٍ وَ ابْنُهُ لَمَّا مَثَلَ الدِّينَ شَخْصًا فَقَامَا

فَذَاكَ بِمَكَّةَ آوِي وَ حَامِي وَ هَذَا يَشْرِبُ جَسَّ الْحَمَامَا

وَ مَا ضَرَّ مُجْدُ أَبِي طَالِبٍ جَهْلٌ لَغِي أَوْ بَصِيْرٌ تَعَامِي

*“Əgər Əbu Talib və onun övladı
(Əli) olmasaydı islam dini heç vaxt
möhkəmlənə bilməzdi.*

*O, Məkkədə Peyğəmbərə pənah
verərək onu himayə etdi, onun övladı
da Yəsribdə (Peyğəmbərə kömək*

etmək yolunda) ölümün ağuşuna atıldı.

Heç kəs Əbu Talibin əzəmətinə xələl gətirə bilməz: nə bihudə danışan cahillər, nə də özünü nadanlığa vuran agahlar.”¹⁷

3-ƏBU TALİBİN VƏSİYYƏTİ ONUN İMANINA AŞKAR DƏLİLDİR

Məhşur islam tarixçiləri, o cümlədən Hələbi Şafei özünün “Sirə” kitabında, Məhəmməd Diyar Bəkri

¹⁷ Yəni orada, səh.84

“Tarixul-Xəmis” kitabında Əbu Talibin ömrünün axırında öz qövmünü Peyğəmbərə kömək etməyə səsləməsi ilə əlaqədar sözlərini qeyd etmişlər:

يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ كُونُوا لَهُ وُلاةً وَ لِحْزِبِهِ حُمَاقًا وَ اللهُ لَا

يَسْئَلُكَ أَحَدٌ مِنْكُمْ سَبِيلَهُ إِلَّا رَشَدَ وَ لَا يَأْخُذُ أَحَدٌ يَهْدِيهِ إِلَّا

سَعْدًا وَ لَوْ كَانَ لِنَفْسِي مُدَّةٌ وَ لِأَجَلِي تَأَخَّرَ لَكَفَفْتُ عَنْهُ

الْهَزَائِرَ وَ لَدَفَعْتُهُ عَنْهُ الدَّوَاهِي، ثُمَّ هَلَكَ

“Ey mənim qohum-əqrəbam!

Məhəmmədi sevib ona tabe olun və

*onun hizbini (islami) himayə edin.
 Allaha and olsun, hər kəs onun
 hidayət nuruna tabe olsa səadətə
 çatar. Əgər mənim ömrüm davam
 etsəydi və əcəl mənə möhlət versəydi,
 şübhəsiz, onun çətinliklərini aradan
 qaldırardım. Bunu deyib canını
 tapşırırdı.”¹⁸*

4-Peyğəmbəri Əkrəm (s.ə.v.v)-in
 Əbu Talibi sevməsi onun imanlu
 olmasına dəlildir.

Peyğəmbər (s.ə.v.v) öz əmisi Əbu

¹⁸ “Tarixul-Xəmis”, 1-ci cild, səh.300-301, Beyrut çapı “Sireyi-Hələbi”, 1-ci cild, səh.391 Misir çapı

Talibi müxtəlif münasibətlərlə əlaqədar tərifləmiş, onu sevdiyini izhar etmişdir. Biz yalnız iki nümunəni qeyd etməklə kifayətlənirik:

a) Tarixçilərdən bir qrupu nəql etmişlər ki, Peyğəmbər (s.ə.v.v) Əqil ibni Əbu Talibə belə buyurdu:

إِنِّي أَحِبُّكَ حُبِّينِ حُبًّا لِقَرَابَتِكَ مِنِّي وَ حُبًّا لِمَا كُنْتُ أَعْلَمُ

مِنْ حُبِّ عَمِّي إِيَّاكَ

“Mən səni iki cəhətə görə sevirəm: Birincisi mənimlə qohum

olduğuna görədir, digəri isə buna görədir ki, əmim Əbu Talibin səni sevdiyini bilirəm.”¹⁹

b) Hələbi də özünün “Siyərə” kitabında Peyğəmbər (s.ə.v.v)-in Əbu Talibin məqamını tərifləyərək belə buyurduğunu yazır:

مَا نَأْتُ فُرَيْشَ مَنِّي شَيْئًا أَكْرَهُهُ (أَيَّ أَشَدُّ الْكِرَاهَةِ) حَتَّى

مَاتَ أَبُو طَالِبٍ

**“Nə qədər ki, Əbu Talib sağ idi,
Qureyş kafirləri mənə işgəncə,**

¹⁹ “Tarixul-Xəmis”, 1-ci cild, səh.163, “Əl-İstiyab”, 2-ci cild, səh.509

əzab-əziyyət verə bilmirdilər.”²⁰

Aydındır ki, Peyğəmbər (s.ə.v.v)-in Əbu Talibə məhəbbət bəsləməsi və onun yüksək məqamını tərifləməsi onun xalis imanına bir dəlildir. Çünki Peyğəmbəri Əkrəm (s.ə.v.v) Qur'an ayələrinin buyurduğuna görə yalnız mö'minləri sevirdi, kafir və müşriklərə qarşı isə ciddi, şiddətli idi. Qur'an bu barədə buyurur:

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ

²⁰ “Sireyi Hələbi”, 1-ci cild, səh.931, Misir çapı

**“Muhəmməd Allahın
peyğəmbəridir, onunla birgə
olanlar kafirlərlə qarşı çox sərt və
qəliz, öz aralarında isə çox
mehribandırlar.”²¹**

Başqa bir ayədə buyurulur:

لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ

اللَّهِ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ

عَشِيرَتَهُمْ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ

**“Heç vaxt Allaha və Onun
Peyğəmbərinə imanlı olan**

²¹-"Fəth" surəsi, ayə:9

**şəxslərin, Allahın və Rəsulunun
düşmənlərini sevsmələrini
görməzsən, hərçənd o düşmənlər
ataları, övladları, qardaşları və
qohum-əqrəbaları olsa belə. Allah
məhz onların qəlblərinə iman
sətirləri həkk etmişdir.”²²**

Qeyd olunan ayələri nəzərə
almaqla, onları Peyğəmbəri Əkrəmin
Əbu Talibə məhəbbət bəsləməsi və
onu müxtəlif əlamətdar hadisələrlə
əlaqədar tərifləməsi ilə müqayisə

²² Həmçinin “Mumtəhinə” surəsinin 1-ci ayəsi, “Tövbə” surəsinin 23-cü ayəsi və “Maidə” surəsinin 54 və 81-ci ayələri bu mə'naya şahiddir.

etməklə Əbu Talibin Allaha və
 Peyğəmbərə yüksək iman
 dərəcəsiindən bəhrələnməsində heç
 bir şəkk-şübhəyə yer qalmır.

5-Peyğəmbər (s.ə.v.v)

səhəbələriniin şahidliyi

Peyğəmbər (s.ə.v.v)

səhəbələrindən bir qrupu Əbu Talibin
 dərin imanına şahidlik etmişlər ki,
 onlardan bə`zilərini qeyd edirik:

a) Mə`lumatsız bir şəxs Əli (ə)-in
 hüzurunda Əbu Talibin məqamına

ittiham yağdırmağa başladı. O həzrət
qəzəbli halda buyurdu:

مَهْ فَضَّ اللَّهُ فَأَكَ وَالَّذِي بَعَثَ مُحَمَّدًا بِالْحَقِّ نَبِيًّا لَوْ شَفَعَ

أَبِي فِي كُلِّ مُذْنِبٍ عَلَيَّ وَجْهِ الْأَرْضِ لَشَفَعَهُ اللَّهُ

“Sakit ol! Allah ağzını sındırsın!

Muhəmmədi peyğəmbərliyə

göndərən Allaha and olsun, əgər

atam Əbu Talib hər bir

günahkarın şefaətini öhdəsinə

almaq istəsə Allah onu hökmən

şəfaətçi edər.”²³

Başqa bir yerdə buyurur:

كَانَ وَاللَّهِ أَبُو طَالِبٍ عَبْدُ مَنْفٍ ابْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ مُؤْمِنًا

مُسْلِمًا يَكْتُمُ إِيمَانَهُ مَخَافَةَ عَلِيِّ بْنِ هَاشِمٍ أَنْ تَنَابَذَهَا قُرَيْشٌ

**“Allaha and olsun ki, Əbu Talib
Əbdülmənaf ibni Əbdül-müttəlib
mö`min və müsəlman idi, öz
imanını Qureyş kafirlərindən
gizlədirdi ki, onlar Bəni-Haşimlə
düşmənçilik etməsinlər.”²⁴**

²³ “Əl-Hüccə”, səh.24

²⁴ Yənə orada, səh.24

İmam Əli (ə)-ın bu sözləri Əbu Talibin güclü imanını təsdiq etməkdən əlavə, onu ilahi övliyələr cərgəsində qeyd etmişdir, belə ki, o, hətta Allahın izni ilə başqalarının şəfaətçisi də ola bilər.

b) Əbuzər Qifari Əbu Talibin barəsində belə deyir:

وَاللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ، مَا مَاتَ أَبُو طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ

عَنْهُ حَتَّىٰ أَسْلَمَ

“Yeganə olan Allah and olsun ki, Əbu Talib islamı qəbul etməmiş

dünyadan getmədi.”²⁵

v) Abbas ibni Əbdülmüttəlib və
Əbu Bəkr ibni Əbu Quhafədən də
çoxlu sənədlərlə belə rəvayət olunur:

إِنَّ أَبَا طَالِبٍ مَّا مَاتَ حَتَّى قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ

اللَّهِ

“Əbu Talib “*la ilahə illəllah,*
Muhəmmədun Rəsulullah” deməmiş
dünyadan getməmişdir.”²⁶

6-Əhli-beyt ç-ın nəzərindən Əbu

²⁵ “Nəhcül bəlağə”nin şərhı (ibni Əbil Hədid), 14-cü cild, səh.71

²⁶ “Əl-Qədir”, 7-ci cild, səh.389, Beyrut çapı, 1378 hicri qəməri, Vəki`nin təfsirindən nəqlən

Talib

Əhli-beyt imamlarının hamısı Əbu Talibin möhkəm və güclü imana malik olmasını aşkar şəkildə bəyan etmiş, müxtəlif əlamətdar hadisələrlə əlaqədar Peyğəmbərin bu fədakar köməkçisini müdafiə etmişlər. Biz onlardan iki nümunə qeyd etməklə kifayətlənirik.

a) İmam Baqir (ə) buyurur:

لَوْ وُضِعَ إِيمَانُ أَبِي طَالِبٍ فِي كَفَّةٍ مِيزَانٍ وَ إِيمَانُ هَذَا الْخَلْقِ

فِي الْكَفَّةِ الْأُخْرَى لَرَجَحَ إِيمَانُهُ

**“Əgər Əbu Talibin imanını
tərəzinin bir gözünə, bu insanların
imanını isə digər gözünə qoysalar,
şübhəsiz, Əbu Talibin imanı ağır
gələr.”²⁷**

b) İmam Sadiq (ə) Peyğəmbərdən
belə nəql edir:

إِنَّ أَصْحَابَ الْكَهْفِ اسْرُّوا الْإِيمَانَ وَ أَظْهَرُوا الْكُفْرَ

فَاتَاهُمُ اللَّهُ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ وَ إِنَّ أَبَا طَالِبٍ اسْرَّ الْإِيمَانَ وَ أَظْهَرَ

الشِّرْكَ فَاتَاهُ اللَّهُ أَجْرَهُ مَرَّتَيْنِ

²⁷ “Nəhcül-bəlağə”nin şərh-i (ibni Əbil Hədid), 14-cü cild, səh.68, “Əl-Hüccə”, səh.18

“Əshabi-Kəhf (müəyyən məsləhətlərə görə) öz imanlarını gizlədərək zahirdə özlərini kafir kimi göstərirdilər. Allah da onlara iki dəfə savab verdi. Əbu Talib də öz imanını və müsəlmançılığını gizlədir və (müəyyən məsləhətlərə görə) zahirdə özünü müşrik kimi göstərirdi. Allah da ona iki qat savab verdi.”²⁸

Qeyd olunan dəlillərin məcmusundan aydın olur ki, Əbu

²⁸ “Nəhcül bəlağə”nin şərh-i (ibni Əbil Hədid), 14-cü cild, səh.70, “Əl-Hüccə”, səh.115

Talib aşağıdakı yüksək məqamlara malik idi:

1-Allaha və Peyğəmbəri Əkrəm (s.ə.v.v)-ə güclü iman.

2-Peyğəmbər (s.ə.v.v)-ə riyasız, xalis kömək etmək və islam yolunda fədakarlıq.

3-Peyğəmbər (s.ə.v.v) tərəfindən misilsiz dərəcədə sevilmək.

4-Allah dərgahında şəfaət məqamından bəhrələnmək.

Bununla da ona vurulan yersiz

ittihamların əsassız olduğu sübuta yetir.

Həmçinin, qeyd olunanlardan iki həqiqət aşkar olur:

1-Əbu Talibin imanını Peyğəmbəri Əkrəm (s.ə.v.v) və o həzrətin səhabələri, həmçinin Əmirəlmö'minin və Əhli-beyt ç-in sair imamları tərəfindən qəbul olunur.

2-Ona vurulan yersiz ittihamların heç bir əsası yoxdur və yalnız siyasi hədəflərə görə, Əhli-beytlə və Əbu

Talib övladları ilə mübarizə aparan, onlara dərin düşmənçilik bəsləyən Bəni Üməyyə və Bəni Abbas şahlarının təhrik edilməsi üçün baş vermişdir.

İndi yaxşı olar ki, o cənabın böyük şəxsiyyətini sındırmaq üçün istifadə edilən və “Zəhzah hədisi” adı ilə məşhur olan ən böyük bəhanəni araşdıraq, Qur`an ayələri, Peyğəmbərin danılmaz sünnəsi və sağlam əql nəzərindən onun əsassız olduğunu isbat edək.

“ZƏHZAH” HƏDİSİNİN ARAŞDIRILMASI

Bə`zi yazıçılar, o cümlədən Buxari və Müslim Süfyan ibni Səid Suri, Əbdülməlik ibni Ümeyr, Əbdül Əziz ibni Məhəmməd Dəravərdi, Leys ibni Səid kimi rəvilərə istinad edərək Peyğəmbərdən aşağıdakı hədisi nəql etmişlər:

a)

وَجَدْتُهُ فِي غَمْرَاتٍ مِنَ النَّارِ فَأَخْرَجْتُهُ إِلَى ضَخْضَاخٍ

“(Onu Əbu Talibi) odla dolu bir

*yerdə tapdım, sonra onu “Zəhzah”a
apardım.”²⁹*

b)

لَعَلَّهُ تَنْفَعُهُ شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُجْعَلُ فِي ضَحَضَاحٍ مِّنَ

النَّارِ يَبْلُغُ كَعْبِيهِ يَغْلِي مِنْهُ دِمَاغُهُ

*“Bəlkə də qiyamət günündə mənim
şəfaətim ona – Əbu Talibə fayda
çatdıra, sonra cəhənnəm odunun
“Zəhzah”ında qərar tutar ki,
dəriniyi onun ayaqlarının çıxıntısına
qədər çatar, belə ki, onun beyni*

²⁹ Zəhzah – dəriniyi insan boyundan az olan çuxura deyilir.

qaynayar.”³⁰

Əbu Talibin aydın imanını göstərən çoxlu dəlillər və rəvayətlər namərdcəsinə olan bu böyük töhmət və iftiranın (Zəhzah hədisinin) əsassız olduğunu isbat edir, lakin məsələyə daha aydınlıq gətirmək üçün “Zəhzah” hədisini iki yöndən araşdırırıq:

1-Onun sənədlərinin əsassız olması

2-Onun mətninin Allahın kitabı və

³⁰ “Səhihi Buxari”, 5-ci cild, mənaqib babları, qissətu Əbu Talib babı, səh.52, Misir çapı və 8-ci cild, kitabul-ədəb künyətul-müşrik babı, səh.46

Peyğəmbər sünnəsi ilə müxalif olması.

ZƏHZAH HƏDİSİNİN SƏNƏDLƏRİ ƏSASSIZDIR

Qeyd olunduğu kimi “Zəhzah” hədisinin rəviləri aşağıda-kılardır:

Süfyan ibni Səid Suri, Əbdülməlik ibni Ümeyr, Əbdül Əziz ibni Məhəmməd Dəravərdi və Leys ibni Sə`d. İndi sünnələrin rical alimlərinin (onlar mühəddislərin hansı vəziyyətdə olmalarını araşdırırlar) bu

barədə olan sözlərinə istinad edərək adları qeyd olunan rəvilərin vəziyyətini araşdırırıq:

a) Süfyan ibni Səid Suri

Əbu Əbdilləh Məhəmməd ibni Əhməd ibni Osman Zəhəbi (sünnülərin böyük şəxsiyyətli rical alimidir) onun barəsində belə deyir:

كَانَ يُدَلِّسُ عَنِ الضُّعْفَاءِ

“Süfyan ibni Suri zəif rəvilərdən saxta (qondarma) hədisləri hekayət

edirdi.”³¹

Bu söz göstərir ki, Süyfan Suri hədisləri təhrif edir, zəiflərdən, yaxud vəziyyətləri aşkar olmayan rəvilərindən hədis nəql edirdi. Deməli, onun hədisləri e`tibar dərəcəsiindən düşür.

b) Əbdülməlik ibni Ümeyr

Zəhəbi onun barəsində yazır:

طَالَ عُمُرُهُ وَ سَاءَ حِفْظُهُ قَالَ أَبُو حَاتِمٍ لَيْسَ بِحَافِظٍ تَعَيَّرَ

حِفْظُهُ وَ قَالَ أَحْمَدُ ضَعِيفٌ يُخَلِّطُ وَ قَالَ ابْنُ مُعِينٍ مُخَلِّطٌ وَ

قَالَ ابْنُ حَرَاشٍ كَانَ شَعْبَةً لَا يَرْضَاهُ وَ ذَكَرَ الْكُوسَجِيُّ عَنْ

³¹ “Mizanul e`tidal” (Zəhəbi), 2-ci cild, səh.169, Beyrut çapı, 1382

أَحْمَدَ أَنَّهُ ضَعَّفَهُ جِدًّا

“*Onun ömrü uzun oldu, hafizəsində xələl yarandı.*” Əbu Hatəm deyir: “Onun hədisi qoruyub saxlamaq qüdrəti yox idi, hafizə qüvvəsi də dəyişilmişdi.” Əhməd ibni Hənbəl də deyir: “*Əbdülməlik ibni Ümeyr zəif və səhlə doludur (yə`ni əsassız və saxta rəvayətləri nəql edirdi).*” İbni Muin deyir: “*O, düzgün olmayan hədisləri düzgün hədislərlə qarışdırmışdır.*” İbni

Xəraş deyir: “Şö`bə də ondan razı deyildi”. Kushəc, Əhməd ibni Hənbəldən hekayət edir ki, o, Əbdülməlik ibni Ümeyrin şiddətlə zəif olduğunu demişdir.³²

Bu sözlərin məcmusundan aydın olur ki, Əbdülməlik ibni Ümeyr aşağıdakı sifətlərə malik olmuşdur:

1-Hafizəsiz və unutqandırə

2-Zəifdir (rical elmi istilahında), yə`ni onun rəvayətlərinə e`timad olunmazə

³² “Mizanul-e`tidal”, 2-ci cild, səh.660, Beyrut çapı

3-Səhvləri çoxdurə

4-Düzgün hədisləri düzgün olmayan hədislərlə qarışdırırmış.

Aydındır ki, bu sifətlərdən hər biri təklikdə Əbdülməlik ibni Ümeyrin hədislərinin əsassız olduğunu göstərir, halbuki onda bu sifətlərin hamısı mövcuddur.

v) Əbdül Əziz ibni Məhəmməd

Dəravərdi

Sünnülərin rical alimləri onu unutqan və hafizəsiz hesab etmiş və

demişlər ki, onun rəvayətlərinə əsaslanmaq olmaz. Əhməd ibni Hənbəl onun barəsində deyir:

إِذَا حَدَّثَ مِنْ حِفْظِهِ جَاءَ بِبَوَاطِيلٍ

“Hər vaxt hifzdən (əzbərdən) rəvayət desəydi əsassız və dəxli olmayan mətləblər deyirdi.”³³

Əbu Hatəm də onun barəsində *“onun sözlərinə əsaslanmaq olmaz”* deyirdi.

Əbu Zərəə onu “səyyiul-hifz”,

³³ Yənə orada, səh.634

yə`ni hafizəsi pis olan şəxs kimi təqdim etmişdir.³⁴

q) Leys ibni Sə`d

Rical elmində yazılan sünnü kitablarına müraciət etməklə aydın olur ki, adları Leys olan ravilərin hamısı tanınmaz və məchul, yaxud zəif adamlar olmuşlar ki, onların hədislərinə e`timad etmək, onu dəlil gətirmək olmaz.³⁵

Leys ibni Sə`d də rəvayətlərdə zəif

³⁴ Yəne orada, səh.634

³⁵ "Mizanul-e`tidal", 3-cü cild, Beyrut çapı, səh.420-421

və laqeyd bir adam olmuşdur. Belə ki, o, hədis eşitmək və rəvayəti nəql etdiyi şəxslər barəsində səhlənkarlıq edirmiş. Yəhya ibni Muin onun barəsində deyir:

إِنَّهُ كَانَ يَتَسَاهَلُ فِي الشُّيُوخِ وَالسَّمَاعِ

“Leys ibni Sə`d rəvayəti nəql edən adamlar barəsində, eləcə də hədis eşitməkdə səhlənkarlığa yol verirdi.”³⁶

Nəbati onu zəiflər cərgəsində

³⁶ Yəne orada, səh.423

bilmiş, onun adını özünün yalnız zəif rəvayətləri təqdim edən “Ət-təzlilu ələl-kamil” kitabında bəyan etmişdir.³⁷

Deməli, “Zəhzah” hədisinin rəvayətləri son dərəcə zəif olmuşdur və onların hədisinə e`timad etmək olmaz.

**“ZƏHZAH” HƏDİSİNİN
MƏZMUNU ALLAHIN KİTABI
VƏ PEYĞƏMBƏR SÜNNƏSİ İLƏ
UYĞUN GƏLMİR**

Qeyd olunan hədisdə Peyğəmbəri

³⁷ “Şeyxul-Əbtəh”, səh.75ə “Mizanul-e`tidal”, 3-cü cild, səh.423

Əkrəm (s.ə.v.v)-ə belə bir nisbət verilir ki, guya o həzrət Əbu Talibi cəhənnəm atəşinin içindən, atəşin nisbətən az olduğu yerə aparmış və beləliklə də onun əzabının yüngülləşməsinə səbəb olmuş, yaxud qiyamət günündə ona şəfaət etməsini arzu etmişdir, halbuki Qur`an ayələri və Peyğəmbər sünnəsinə əsasən peyğəmbərlərin şəfaəti və əzabın yüngülləşdirilməsi yalnız mö`minlər və müsəlmanlara aiddir. Deməli əgər Əbu Talib kafir olsaydı Peyğəmbər

heç vaxt onun əzabını yüngülləşdirə,
yaxud ona şəfaət edə bilməzdi.

Deməli hətta Əbu Talibi kafir
hesab edənlərin öz sözlərinə əsasən
belə, “Zəhzah” hədisinin
möhtəvasinin əsassız olduğunu
sübuta yetir.

İndi isə bu məsələni Allahın kitabı
və Peyğəmbər sünnəsi əsasında
aydınlaşdırırıq:

a) Qur`ani-Kərim buyurur:

وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ لَا يُقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا وَلَا

يُخَفِّفُ عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِهَا كَذَلِكَ نَجْزِي كُلَّ كَافِرٍ

**“Cəhənnəm atəşi kafirlər
üçündürə nə onlar üçün ölüm
gəlib çatar ki, ölsünlər, nə də
onların əzabı yüngülləşdirilər. Biz
kafirlərə belə cəza verərik!”³⁸**

b) Peyğəmbər (s.ə.v.v)-in sünnəsi
də kafirlər üçün şefaəti inkar edir.
Əbuzər Qifari Peyğəmbər (s.ə.v.v)-
dən belə nəql edir:

أُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ وَ هِيَ نَائِلَةٌ مِنْ أُمَّتِي مَنْ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا

³⁸ “Fatir” surəsi, ayə:36

**“Mənim şəfaətim ümmətimdən
müşrik olmayanlara çatar.”**

Deməli “Zəhzah” hədisinin mətni də Əbu Talibi kafir hesab edənlərin sözüənə əsasən əsassızdır, Allahın kitabı və Peyğəmbər (s.ə.v.v) sünnəsi ilə müxalifdir.

NƏTİCƏ

Qeyd olunanlardan mə`lum olur ki, “Zəhzah” hədisi həm sənəd, həm də məzmun və mətn baxımından e`tibarsızdır və ona istinad etmək

olmaz. Beləliklə Əbu Talibin qüvvəli imanını sarsıtmaq üçün sığınacaq kimi istifadə edilən saxta hədis batil olur və Qüreyş mö`mini, Peyğəmbəri Əkrəmin ən yaxın silahdaşının parlaq çehrəsi daha nurani bir simada cilvələninir.
